

Over stoere Schotten

en andere gretige grazers

Je kunt hem (of meestal haar) tegenkomen in natuurgebieden door heel Nederland: de Schotse hooglander. Deze rundersoort is een van de populairste grazers voor natuurbeheer. Maar waarom eigenlijk? En hoe zit het met de andere grazers?

De Schotse hooglander is vooral populair onder natuurbeheerders omdat deze stoere Schot zich met zijn taaie gestel en dikke vacht niet uit het veld laat slaan door koude winters. Ook zijn ze ondanks hun stoere uitstraling vrij gemakkelijk in de omgang met mensen. Perry Cornelissen, adviseur ecologie bij Staatsbosbeheer: “Natuurlijk moet je de dieren met rust laten, op gepaste afstand blijven en nooit tussen moeder en kalf komen. Maar ze zijn lekker sukkelig en hebben een gezellige uitstraling.” Een ander voordeel is dat deze herkauwer giftige stoffen afbreekt die sommige planten aanmaken om niet opgegeten te worden.

“Zo eet hij de giftige vlier, een plant die een paard links laat liggen”, aldus Perry.

Landschap vormgeven

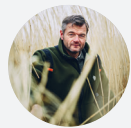
Daarmee snijdt de adviseur ecologie iets aan dat veel mensen zich afvragen: wanneer zet je welke grazers in? “Dat hangt af van het gebied”, legt Perry uit. “Begrazing wordt vrijwel altijd ingezet met een specifiek doel, bijvoorbeeld om een bepaalde soortensamenstelling of verschillen in hoogte en dichtheid in de plantengroei tweeweg te brengen. De vegetatie bepaalt mede welke dieren er in een gebied kunnen leven. Weidevogels gaan voor grasland, putters willen juist

ruigtekruiden als distels, omdat deze zangvogels ’s winters van die zaden eten.” Het natuurlijke proces van begrazing kan een belangrijke rol spelen om die gewenste begroeiing te bereiken. Perry: “Alle grazers, groot of klein, hebben een eigen specialisme en vervullen een eigen rol om het landschap vorm te geven. Alles grijpt in elkaar.”

Snavel als snoeischaar

Dat geen enkele grazer op zich staat, weet Perry als geen ander. Vorig jaar promoveerde hij op zijn studie naar de invloed van grote herbivoren op het natuurlijke landschap. Daarbij kwamen ganzen naar >>

Boswachter
Lauwersmeer
**JAAP
KLOOSTERHUIS**

“Een gezond
dier is goed in
beweging”

Groningse Schotten

Een van de natuurgebieden waar Staatsbosbeheer Schotse hooglanders inzet, is Nationaal Park Lauwersmeer op de grens van Groningen en Friesland. Boswachter Jaap Kloosterhuis: “Bezoekers vragen weleens of ze in de winter niet **op stal** moeten. Maar dat is niet het geval. Natuurlijk leveren de dieren vanwege de kou wel wat kilo’s in. Daar zijn ze op gebouwd, **vermageren betekent niet dat ze het slecht hebben**. We houden hun conditie goed in de gaten, vooral aan de hand van hun mobiliteit: **een gezond dier is goed in beweging**.” Mochten de Schotse hooglanders moeilijk hun kostje bij elkaar kunnen scharrelen, dan worden ze als ‘gehouden’ dieren **bijgevoerd** met kuilgras uit het gebied zelf. Zo introduceren we **geen extra voedingsstoffen** en houden we de omgeving schraal. Dat past prima bij de reden waarom we hier hooglanders laten grazen: op een voedselarme grond houden zij het opschieten van bos tegen.”

voren als verrassende concurrenten van runderen. Bij gebrek aan tanden in de bovenkaak eten runderen gras door hun tong eromheen te slaan en het af te rukken. Ganzen beschikken over ander eetgerei: een snavel die werkt als een snoeischaar. Daarmee knippen de vogels het gras zó kort, dat een koeientong er geen grip op heeft. Op hun beurt hebben ganzen de runderen juist hard nodig. Onderzoek in de Oostvaardersplassen wees uit dat grote grazers in de randzones van moerasgebieden met riet zorgen voor het ontstaan van kortgrazige graslanden: een rijk gedekte tafel voor ganzen.

Mest en maaien

De waarde van grazers voor natuurbeheer wordt niet alleen bepaald door wat ze eten, maar ook door het restproduct ervan. Dieren eten groen, leggen dit vast in hun lichaam en poepen en plassen de afvalproducten uit. Dat zijn weer voedingsstoffen voor afvalverwerkers als bacteriën en schimmels. Zo dragen grazers bij aan de natuurlijke kringloop van stoffen, onmisbaar voor processen van opbouw en afbraak. Paarden bijvoorbeeld hebben de gewoonte om als kudde hun behoefte steeds op dezelfde plek te doen. Perry: “Waar veel mest ligt, draait het ecosysteem op volle toeren. Daar heb je altijd een rijk bodemleven.” Dat is meteen ook de reden dat de inzet van grazers niet altijd de juiste ingreep is voor natuurbeheer. Soms is maaien beter, omdat dan in één klap de vegetatie wordt verwijderd, met de daarin opgeslagen voedingsstoffen. De grond wordt schraler en voedsel armer, wat gunstig is voor een soortenrijke begroeiing. “Na een maaibeurt hebben alle planten weer eenzelfde startpositie, dus ook minder snel groeiende soorten. Op een voedselarme plek waar in het verleden een paar keer is bemest, heb je met maaien grote kans dat de oorspronkelijke flora terugkeert”, zegt Perry.

De afgelopen maanden ontstond veel ophef rond de grazers in de Oostvaardersplassen: **Heckrunderen, koniks en edelherten**. Bij het ter perse gaan van dit magazine was net bekend dat de provincie Flevoland het advies van de commissie-Van Geel om hun aantal terug te brengen tot 1100, een ruime halvering van de huidige populatie, niet wil overnemen. De provincie pleit voor verhuizing van de grazers naar andere gebieden in Europa. De actuele stand van zaken is te volgen via het dossier Oostvaardersplassen op staatsbosbeheer.nl.

© Celina Polane

© Celina Polane

Een aantal andere grazers in Nederland

Wisent

Grote grasseneter. Snoept ook graag van bessen en fruit.

Wild zwijn

Fanatieke wroeter, zorgt voor kale plekjes waar zaden kunnen ontkiemen.

Ree

Is een snoeper: eet overal kleine hapjes van.

Schaap

Kan toe met voedselarme omgeving.

Gans

Scheert gras kort met snavel.

Konijn

Kortwikt het ‘gazon’ rond z’n hol. Kale plekken zijn ideaal voor insecten.

© Janita Arkema

Diversiteit en dynamiek

“Begrazing zorgt voor diversiteit en dynamiek in het landschap en is dus razend interessant voor natuurbeheer”, vindt Perry. “Willen we grasland, dan zetten we meer grazers in. Ligt het accent op bos, dan halen we juist grazers weg. Daarnaast zorgen runderen en paarden voor variatie. Ze staan bijvoorbeeld graag bij een poeltje of onder de schaduw van een boom. Dan krijg je plekjes die intensief en extensief worden begraaasd. En plekjes daar tussenin. Er ontstaan mooie overgangen.” Natuurlijk moet daar wel ruimte voor zijn. “Dieren moeten zelf hun weg kunnen kiezen, zodat ze bij schaarste op zoek kunnen naar voldoende groen elders.

De Veluwe is groot genoeg, maar qua ligging is het ongeschikt voor de verbinding met het buitenland. Ik zie meer in gebieden langs de grens met Duitsland, zoals Oost-Groningen en Drenthe. Daar trekken veel mensen weg en zou één groot stuk natuur kunnen worden aangewezen. We moeten dan wel kritisch kijken naar het landgebruik. Misschien moet de landbouw dan niet hier, maar ergens anders.”

Struinen tussen de grazers? In de Stille Kern spot je wilde paarden, damherten en reeën. Kijk op staatsbosbeheer.nl/struinenstillevallei

Adviseur ecologie
PERRY CORNELISSEN

“Begrazing is razend interessant voor natuurbeheer vanwege de diversiteit en dynamiek die het in het landschap teweegbrengt”